

1.09 Objavljeni strokovni prispevek na konferenci
1.09 Published Professional Conference Contribution

*Peter Pavel Klasinc**

SLOVENIJA NA POTI DO NOVEGA ZAKONA O ARHIVSKEM GRADIVU IN O ARHIVIH (Nekateri elementi nove arhivske zakonodaje v Sloveniji)

Izvleček:

Avtor predstavlja svoje predloge in elemente nove arhivske zakonodaje, ki izhajajo iz kompletnega in spremenjenega pristopa do arhivske zakonodaje. Z nekaterimi stališči predstavlja dejstvo, da lahko arhivsko zakonodajo tudi drugače zastavimo, ne pa tako, kot smo to delali zadnjih 30 let. Opozarja na klasične funkcije delovanja profesionalnih arhivov, na organizacijske oblike delovanja arhivov, na depolitizacijo arhivske službe, na visoko strokovnost arhivskega dela, na pridobivanje potrebnih znanj in študij arhivistike ter predvideva določitev tega v zakonodajnih diktirah nove arhivske zakonodaje. Avtor se izogiba historičnemu prikazovanju razvoja slovenske arhivske zakonodaje, razen v primerih, ko z nekaterimi dokumenti utrjuje svoje predloge. Izraža željo, da bi strokovnjaki navedenim elementom nove arhivske zakonodaje v Sloveniji dodali pravne diktirane njegovih predlogov in elementov.

Ključne besede:

arhivi, arhivistika, arhivski zakon, funkcije arhivov, znanje arhivistov, depolitizacija arhivov

Abstract:

Slovenia on its Way to a New Law on Archives and Archival Institutions (Some Elements of the New Archival Legislation in Slovenia)

The author presents his suggestions and elements of the new archival legislation, which originate from a complete and changed approach to archival legislation. With some standpoints he presents the fact that archival legislation can be set in a different way from the one in power for the last 30 years. The author draws attention to the classical functions of professional archives' activities, their organizational forms, depoliticization of the archival service, the high professionalism of archival work, gaining needed knowledge and the study of archival science. These points should be a consistent part of the new legislation. The author avoids making historical representations of the development of the Slovene archival legislation, except in cases where he supports his suggestions with actual documents. The author's sincere wish is that professionals would provide legal diction to his suggestions.

Key words:

archives, archival science, function of archives, knowledge of archivists, depoliticization of archives

* Dr. Peter Pavel Klasinc, znanstveni in arhivski svetnik, predstojnik Mednarodnega inštituta arhivskih znanosti Univerze v Mariboru, Krekova 2, 2000 Maribor, Slovenija in direktor Mednarodnega inštituta arhivskih znanosti Trst/Italija - Maribor/Slovenija v Državnem arhivu v Trstu, Via La Marmora 17, 34139 Trieste, Italija.

UVOD

Na osnovi dolgoletne delovne in strokovne prakse v arhivistiki ter na osnovi aktivnega sodelovanja pri nastajanju, spreminjanju in komentiranju arhivskih zakonov od leta 1991 naprej, posebej pa v letu 2011, želim predstaviti svoje poglede, predloge in elemente eventualne nove arhivske zakonodaje, ki izhajajo iz kompletnega in spremenjenega pristopa k arhivom, arhivskemu gradivu in zakonodaji, ki ureja delovanje arhivov v celoti.

Že v svojem prispevku "Slovenska arhivska zakonodaja med leti 2000 in 2010" (Radenci 2010)¹ sem opozoril, da sodi arhivska zakonodaja med strokovna vprašanja, s katerimi se pogosto ukvarjajo arhivisti po celem svetu. Tako je Mednarodni inštitut arhivskih znanosti Trst - Maribor na svoji redni konferenci leta 2010 v Trstu obravnaval tudi vprašanja arhivske zakonodaje. Predstavljene so bile nekatere rešitve, ki so se uveljavile ali se šele uveljavljajo v posameznih državah po svetu. Iskali smo odgovore na vprašanja o različnih nazivih in imenih zakonov, ki opredeljujejo arhivsko dejavnost, o različnih področjih, ki zakonsko opredeljujejo delo arhivov, o različnih statusih in zakonih, ki opredeljujejo delo arhivov, o različnih terminologijah in obsegu opredeljevanja dela, ki ga opravljajo arhivisti, o različni usklajenosti z ostalimi zakoni (direktno ali indirektno), o različnih praksah glede uveljavljanja zakona o arhivih, o različnih praksah sankcioniranja zaradi neizvrševanja zakona o arhivih, o različnih praksah na splošno in o priporočilih držav v ES in v ostalih posameznih državah ali v skupnostih držav po svetu.²

Slovenija se lahko pohvali z bogato bero pravnih predpisov in zakonov o arhivih (z variantnimi imeni) še v času pred letom 1966, ko je bil sprejet prvi slovenski zakon o arhivskem gradivu in arhivih (Uradni list SRS, 4-24/1966), in po tem, vse do današnjih dni.³

Po nastanku samostojne Slovenije leta 1991 je bilo jasno, da bodo politične spremembe sistema prinesle tudi novosti na področju arhivske zakonodaje. Z Ustavo Republike Slovenije smo dne 26. decembra 1991 (po izvedenem plebiscitu) odpravili družbeno lastnino ter v nasprotju z njo uvedli tržno gospodarstvo.

Z novo ustavo smo uvedli in zagotovili spoštovanje temeljnih človekovih pravic, obenem zagotovili tudi neodvisnost sodstva, posebej pa samostojnost in avtonomnost obeh Univerz ter drugih visokošolskih ustanov, ter postavili temelje lokalni samoupravi.

Z Zakonom o organizaciji in delovnem področju republiške uprave se je z dnem 12. 6. 1991 spremenil položaj dotedanjega Arhiva Socialistične Republike Slovenije tako, da je ta postal upravna organizacija v sestavi Ministrstva za kulturo in prevzel naziv, ki ga ima še danes, to je Arhiv Republike Slovenije (kratko ARS).

Na podlagi Zakona o zavodih (19. 3. 1991) ter Zakona o uresničevanju javnega interesa na področju kulture (30. 11. 1994) se je zaradi družbenih sprememb spremenil status regionalnih zgodovinskih oz. pokrajinskih arhivov, ki so postali

¹ Peter Pavel Klasinc, *Slovenska arhivska zakonodaja med leti 2000 in 2010, Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja (dalje Tehnični...)*, Maribor 2010, 73-90.

² ATLANTI, Št. 20, *Revija za sodobno arhivsko teorijo in prakso. Avtorji tekstov o zakonodaji o arhivih; Tató, Larin, Hanus, Doria, Sch. Ernst, Rybakou, Cook, Gonzales, Budowski, Arathymou, Borges, Hedbeli, Kožar, Delmas, Selan, Wanner, Semlič Rajh, Popović*, strani 51 do 240, Trst - Trieste, 2010.

³ Več v Jože Žontar: *Pravno urejanje varstva arhivskega gradiva za slovensko ozemlje do zadnje spremembe zakona: Arhivski predpisi v R. Sloveniji, ARS, Ljubljana 2007, str.5-28.*

samostojni javni zavodi. Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o lokalni samoupravi z dne 24. 9. 1994 je dal enajstim mestnim občinam (*Koper, *Ptuj, Novo Mesto, Kranj k *Ljubljani, Velenje k *Celju, *Nova Gorica, Murska Sobota, Lendava, Slovenj Gradec, Ravne na Koroškem k *Mariboru, pri čemer * označuje sedež regionalnega arhiva) pravico, da lahko ustanovijo svoje samostojne "mestne" arhive.

Priložnost, da se arhivska služba Slovenije ustrežneje in moderno organizira, smo izkoristili in leta 1997 sprejeli **Zakon o arhivskem gradivu in arhivih** (v Uradnem listu RS, št. 20- 1149/1997, in popravljen v št. 32/1997), ki je zmanjšal nekatere širše pristojnosti regionalnih arhivov, npr. *mednarodno sodelovanje, zunanjo inšpekcijsko službo* in v Pokrajinskem arhivu v Mariboru onemogočil daljno delovanje uradno ustanovljenega in po statutu arhiva delujočega Mednarodnega inštituta arhivskih znanosti.

Po letu 2000 smo v Sloveniji stopili v zaključno fazo priprave novega **Zakona o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih (ZVDAGA)**, ki je bil sprejet in nato objavljen v Uradnem listu RS, št. 30/2006, z dne 23. 3. 2006. Takrat smo v Mednarodnem inštitutu arhivskih znanosti Univerze v Mariboru/CIMRS, kratko MIAZ, pripravili vrsto pripomb, predlogov sprememb in ocen, ki v večini primerov niso bile resno obravnavane in zato tudi ne upoštevane. Naše aktivnosti so takrat vplivale le na določene spremembe glede *reorganizacije organiziranosti arhivov oz. njihovo centralizacijo*, ki je bila nato iz zakona umaknjena. V MIAZ smo ugotovili, da zakon zelo nespretno in nestrokovno združuje nekdanje arhivske zakone (ter posamezne člene) iz dobe realnega socializma, ki so sloneli na temeljnih teoretskih spoznanjih arhivistike iz 19. stoletja. To se je močno odražalo "kljub nekaterim pozitivnim poskusom implementacije (vendar ne stvarnih niti ne dovolj transparentnih) novih teorij sodobne arhivske teorije in prakse". Zakon je bil preobširen, zahteval je veliko obrazložitvev, bil zaradi tega nejasen, tako da ga je kasneje lahko vsak tolmačil po svoje, kar je omogočilo nastanek sporov, malverzacij, korupcije in podobno. Pripombe in ocene zakona smo razdelili na dva nivoja. V prvem so se pripombe nanašale na splošne vidike, saj ni bilo jasno, "**ali je sploh potrebno menjati zakon**" oz. zaradi katerih razlogov takrat veljavni ZAGA ni več bil uporaben razen manjših sprememb, saj zakon ni reševal dejanskih problemov iz prakse oz. niso bile predložene konkretne prednosti reorganizacij in sprememb. V drugem nivoju smo ugotavljali, da je imel predlog zakona vsekakor nekatere pozitivne rešitve, ki bi se z določenimi "**minimalnimi spremembami lahko vnesle oziroma predpisale v odredbah**" ali novih podzakonskih aktih in strokovnih izvedbenih predpisih.

Predlogi in dopolnitve ter žolčna in popolnoma zgrešena strokovna diskusija tega zakona (kratko ZVDAGA-1A) v letu 2010/11, ki so pripeljali celo do referendumskega odločanja, so mene in še nekaj posameznikov napotile k razmišljanju o pripravi čisto novih elementov in izhodišč za pripravo novega Zakona o arhivskem gradivu in o arhivih v Sloveniji v letu 2012.

Osnovni elementi in izhodišča so: 1) klasične obveznosti in funkcije delovanja profesionalnih arhivov, 2) reorganizacija in depolitizacija arhivov, 3) izobraževanje arhivistov, 4) ureditev relacij med ustvarjalci arhivskega gradiva v digitalni obliki in pristojnimi arhivi v posebnem zakonu.

KLASIČNE OBVEZNOSTI, ELEMENTI IN FUNKCIJE DELOVANJA ARHIVOV

Klasične obveznosti in funkcije opredeljevanja delovanja arhivov in vprašanj v zvezi z arhivskim gradivom lahko enostavno poiščemo v določenih opisih definicij, kot so na primer, da je "**arhivsko gradivo**" dokumentarno gradivo, ki ima na podlagi strokovnega navodila pristojnega arhiva trajen pomen za znanost in kulturo, trajen pomen za pravno varnost oseb in je zavarovano z zakonom kot kulturni spomenik - pisna kulturna dediščina naroda.⁴ Arhivsko gradivo je sestavni del dokumentarnega gradiva, ki je nastalo na kakršen koli način zapisano, ki je bilo prejet ali je nastalo pri delu pravnih oziroma fizičnih oseb (ustvarjalcih). Dokumentarno gradivo je lahko v analogni obliki zapisa (npr. analogni avdio/video zapis) in je shranjeno na strojno berljivem nosilcu zapisa. Dokumentarno gradivo v digitalni obliki je dokumentarno gradivo v digitalni obliki zapisa in shranjeno na strojno berljivem nosilcu zapisa. Dokumentarno gradivo v digitalni obliki mora biti za dolgoročno hrambo zapisano v digitalni obliki in shranjeno na strojno berljivem nosilcu zapisa, pri čemer morata tako digitalna oblika kot tudi nosilec zapisa zagotavljati učinkovito možnost dolgoročne hrambe. Obenem se mora upoštevati tehnološki napredek v skladu z arhivskim zakonom, v katerem bomo zapisali, da bo pristojni arhiv določeno in odbrano arhivsko gradivo po preteku določenega števila let prevzel v svoja skladišča na način in v obliki, ki jo bo glede na vsebino pomembnost, namembnost itd. arhivskega gradiva določil.⁵

S posebnim zakonom je potrebno določiti hrambo dokumentarnega (in tako tudi arhivskega) gradiva v fizični obliki, torej na takem fizičnem nosilcu zapisa, ki bo omogočal reprodukcijo vsebine tudi brez uporabe informacijsko-komunikacijskih ali sorodnih tehnologij tudi na papirju, če bo pristojni arhiv to zahteval.

Ustvarjalec bo torej dolžan zagotavljati dolgoročno hrambo dokumentarnega in arhivskega gradiva ne oziraje se na to, na kakšnem nosilcu bo gradivo, na načine, da bo hramba izvirnega ali zajetega dokumentarnega gradiva izpolnjevala pogoje po zakonu in da bo zagotovljena uporabnost vsebine hranjenega gradiva tako dolgo, dokler arhivskega gradiva v svoja skladišča ne bo prevzel pristojni arhiv.⁶

Mnoga stališča, ki jih navajam v nadaljevanju, slonijo na dosedanjih zakonih o arhivih in arhivskem gradivu in jih v na novo zastavljenih členih novega zakona (razen nekaterih) ni potrebno spreminjati. Nanašajo se na pristojne arhive, kot so državni arhiv, na samostojne državne regionalne arhive s svojimi enotami, na arhive samoupravnih lokalnih skupnosti (mestne arhive) in na arhivske oddelke ali arhivske zbirke, ki jih razglasijo državni organi.

⁴ Iz obstoječe zakonodaje: "Javno arhivsko gradivo se odbere iz dokumentarnega gradiva na podlagi predpisov s področja arhivske dejavnosti ter pisnih strokovnih navodil pristojnega arhiva pred in ob samem odbiranju."

⁵ Obstoječo zakonodajo lahko tolmačimo tudi z ugotovitvijo, da "v primeru predaje gradiva v digitalni obliki pristojni arhiv s strokovnim navodilom predpiše tudi postopek in način predaje gradiva ter oblike in nosilce zapisov." Pristojni arhiv zahteva predajo arhivskega gradiva od ustvarjalca na papirju.

⁶ Iz obstoječe zakonodaje: "Javnopravne osebe (ustvarjalci) morajo pristojnemu arhivu javiti vsako spremembo svojega statusa ali druge pomembne podatke, ki vplivajo na upravljanje dokumentarnega gradiva, da tako omogočijo pristojnemu arhivu popravilo oziroma prilagoditev pisnih strokovnih navodil za odbiranje arhivskega gradiva iz dokumentarnega gradiva. Za izvajanje obveznosti iz prejšnjega odstavka morajo javnopravne osebe (ustvarjalci) zagotavljati ustrezne materialne, kadrovske in finančne pogoje ter določiti osebo, odgovorno za izvajanje teh obveznosti, ki mora razpolagati z zadostnimi pooblastili za izpolnjevanje navedenih pogojev".

Arhivi so skrbniki arhivskega gradiva⁷ javnopravnih oseb, kot so državni organi, organi samoupravnih lokalnih skupnosti, javne agencije, javni skladi, javni zavodi, javna podjetja, druge osebe javnega prava, zbornice in drugi nosilci javnih pooblastil in izvajalci javnih služb, osebe, ki so ustanovljene z javnopravnim aktom ali ki jih ustanovi država ali samoupravna lokalna skupnost oziroma ima država ali samoupravna lokalna skupnost v njih večinski delež, ter drugi zavezanici po predpisih za dostop do informacij javnega značaja itd.

Glede notranjih pravil (vanje je bilo vloženo ogromno dela) bo pristojni arhiv morda vztrajal, da se naredijo pri ustvarjalcih kot pravni akt, ki jih zavezuje k izvajanju zajema in hrambe svojega dokumentarnega in arhivskega gradiva v digitalni obliki ter spremljanju storitev oziroma kontrole ponudnika storitev glede izvajanja zajema in hrambe oziroma spremljevalnih storitev. Pristojni arhiv bi bil le nadzornik izvajanja notranjih pravil. Podrobnosti v zvezi s tem bi bile opredeljene v Zakonu o elektronskem poslovanju z dokumentarnim gradivom.⁸

Med klasična opravila pristojnih arhivov naj sodi tudi urejen odnos do zasebnega arhivskega gradiva drugih pravnih in fizičnih oseb ter naj obsega strokovno reševanje vprašanj kakor tudi zagotavljanje materialne varnosti ter dostopa do tega gradiva brez omejitev.

Vprašanja občutljivih osebnih podatkov o rojstvu, rasnem, narodnem ali narodnostnem poreklu, političnem, verskem ali filozofskem prepričanju, članstvu v politični stranki in sindikatu, zdravstvenem stanju, spolnem življenju itd. je potrebno rešiti z vidika uporabe in dostopa do arhivskega gradiva v pristojnih arhivih brez omejitev. Na uporabnike (raziskovalce) je potrebno prenesti odgovornost glede "izrabe podatkov" iz javnega arhivskega gradiva.

Nekatera vprašanja ostajajo odprta! Z resno diskusijo in strokovnimi razpravami bomo obstoječe člene dosedanje arhivske zakonodaje preoblikovali tako, da bodo ti omogočali elemente delovanja sodobni arhivski praksi v Sloveniji.

DELOVANJE IN PRISTOJNOSTI ARHIVOV V SLOVENIJI

Mnoge diskusije v zvezi z načrtovano spremembo ZVDAGA iz leta 2006, ki so potekale v letih 2010 in 2011, so pokazale, da so predvidene spremembe (novele) Zakona o varstvu arhivskega in dokumentarnega gradiva in arhivih, kratko ZVDAGA-1A, v glavnem nepotrebne.

Formalne in neformalne razprave v arhivskih strokovnih in znanstvenih krogih, pa tudi v krogih zainteresirane strokovne in splošne javnosti (v mnogih občinah), so pokazale, da so bile utemeljitve predlagateljev sprememb (novele) Zakona o varstvu arhivskega in dokumentarnega gradiva in arhivih (kratko ZVDAGA) napačne, nestrokovne in v delih, kjer je govora o organizaciji slovenske javne arhivske službe, celo neresnične.

⁷ Iz obstoječe zakonodaje: "Arhivsko gradivo se odbere iz dokumentarnega gradiva javnopravnih oseb na podlagi zakona in po strokovnih navodilih pristojnega arhiva. Dokumentarno gradivo drugih pravnih in fizičnih oseb, ki ima lastnosti arhivskega gradiva, postane arhivsko gradivo na podlagi odločbe državnega arhiva ali s prevzemom v pristojni arhiv".

⁸ V okviru sprememb in dopolnil ZVDAGA 1A lahko v 20. členu ZVDAGA 1A pod točko (3) preberemo: " Oseba, ki privzame od državnega arhiva potrjena notranja pravila, mora o tem obvestiti državni arhiv, ki to vpiše v register potrjenih notranjih pravil."

Iz obstoječe in javno dostopne dokumentacije, ki je nastajala v zvezi z načrtovano reorganizacijo - centralizacijo, ki jo je predvideval ZVDAGA-1A, smo ugotovili, da v njej nikakor niso bili dovolj jasno opredeljeni cilji tovrstnih aktivnosti. Napačna je bila opredelitev namena reorganizacije, saj je šlo za preživetje in neživljenjsko prakso, preneseno iz Litve ali Črne gore.

Taka dejstva so pokazala, da bi znali biti spremembe in posegi v obstoječe stanje slovenske javne arhivske službe globlji, kot so se zdeli na prvi pogled, zato je obstajala nevarnost pojava veliko večjih posledic za samostojni obstoj in hrambo arhivskega gradiva v regionalnih arhivih oziroma v njihovih arhivskih oddelkih.

Reorganizacija bi dejansko predstavljala obsežen organizacijski in arhivski strokovni projekt, ki bi bil z vidika stroke nevaren in bi pomenil določeno zmanjševanje dostopnosti (uporabe) arhivskega gradiva in kulturne podpore lokalnim skupnostim.

Reorganizacija bi zahtevala ustrezna, ne mala finančna sredstva, intenzivno, vendar ne transparentno sodelovanje zunanjih partnerjev, predvsem pa povečan aranžma arhivskih strokovnih delavcev. Primeri nekaterih del in opravil, ki bi jih morali v takem primeru opraviti arhivisti, so v povezavi s tehnično opremljenostjo arhivskega gradiva (npr. zamenjava arhivskih tablic), usklajevanje evidenc (urejanju morebitnega skupnega registra), vzpostavitev in ureditev odnosov na področju telekomunikacijske in računalniške infrastrukture itd.

Glede na pomanjkanje skupne dobre prakse v slovenski arhivski teoriji in praksi je bilo pričakovati, da se bo kmalu pojavil problem izvajanja popravkov in sprememb nepreverjenih rešitev, ki bodo uporabljene ob reorganizaciji. Vedeli smo, da lahko v obsežnem sistemu, kakršen je arhivski - z dokaj omejenimi kadri -, to predstavlja velike obremenitve zaposlenih. Rezultati se bi pokazali samo na način, da se bi arhivska služba za daljši čas ukvarjala sama s seboj in ne z dejavnostmi, ki so opredeljene z zakonom. Praktično pa bi to gotovo imelo različne negativne posledice tako na terenu pri ustvarjalcih kot tudi na področju materialnega varstva in ne nazadnje na področju dostopa in uporabe arhivskega gradiva.

Med pripravami na spremembe bi moral predlagatelj narediti natančen posnetek stanja v celotni javni arhivski službi in pripraviti ustrezen izvedbeni projekt vključno s predvidenimi posrednimi in neposrednimi stroški celotne reorganizacije. Predlagatelj bi moral izdelati dodatne simulacije posameznih statusnih sprememb, sprememb na področju kadrovskih zadev, kakor tudi evidentirati elemente negativnih "odzivov" glede vrednotenja arhiva kot kulturne, znanstvene, raziskovalne, pedagoške, založniške itd. ustanove v sredinah, kjer arhiv deluje.

Predlagatelj tudi ni predvidel vpliva na tako obsežne posege v celotno organizacijo javne arhivske službe ter na pripravo celotnega paketa podzakonskih aktov, vključno z novo sistemizacijo in načinom ustrezne prevedbe strokovnih nazivov. Ker ni bilo izdelanih projektov, ni bilo mogoče izvesti posameznih simulacij, ni bilo možno izdelati relevantnih podzakonskih aktov, ki bi predstavljali osnovo za uporabne in v napredek usmerjene normativne akte na področju javne arhivske službe v Sloveniji.

Osnovni problem, ki je izhajal iz predlaganih sprememb in centralizacije slovenske javne arhivske službe, pa se je nanašal na dejansko spremembo obstoječe arhivske mreže v Sloveniji. Če v zvezi z okrepitevijo javne arhivske službe na celotnem območju Slovenije ne bi bile izvedene večje aktivnosti, bi ta mreža izgubila enega svojih temeljnih namenov s področja hrambe in dostopnosti arhivskega gradiva,

predvsem funkcijo posredovanja kulturnih vrednot v okolico, v katerih arhivi delujejo. Glede na zelo nejasna stališča v zvezi s pristojnostjo novih organizacijskih enot (nekdanjih regionalnih arhivov) v okviru državnega arhiva smo lahko tako reorganizacijo interpretirali predvsem v smislu centralizacije in izgradnje nekakšnega neidentificiranega centra na račun do sedaj v glavnem uspešno delujočih samostojnih arhivskih ustanov izven centra države. Slovenija in občine bi tako izgubile samostojne kulturne, znanstvene, raziskovalne, pedagoške in ugledne ustanove, od katerih imajo nekatere že več kot stoletno tradicijo, a vse zagotovo preko petdeset- in večletno tradicijo samostojnega delovanja.

Ob tem je bilo potrebno omeniti tudi dejstvo, da nismo imeli in še vedno nimamo sprejete pokrajinske zakonodaje, ki bi lahko to področje tudi drugače opredelilo. Zato smo predlagali, da se naj najprej oblikujejo pokrajine, v okviru letih pa se nato dogovorimo o slovenski arhivski mreži in odprtju novih arhivov kot varuhov pisne kulturne dediščine slovenskega naroda.

Predlagana reorganizacija arhivske službe v Sloveniji je slonela tudi na napačnih in nestrokovnih izhodiščih glede poenotenja arhivskih strokovnih praks, ki lahko izhajajo le iz zahtev v zvezi s vzpostavljanjem in delovanjem elektronskega arhiva, ne pa iz uveljavljene arhivske strokovne prakse, ki kaže na to, da lahko arhivi z obstoječo organizacijo uspešno sodelujejo na področju vzajemnega arhivskega informacijskega sistema, da delujejo medarhivske strokovne skupine, ki rešujejo arhivske strokovne probleme in gredo v smeri standardizacije stroke. Zato predlagana reorganizacija ni bila potrebna; morda bi za doseg ciljev in boljše organizacijo potrebovali le nek direktorat in uradne strokovne komisije.

Državni arhiv ne bi smel biti v sklopu za kulturo pristojnega ministrstva, ampak bi morali vsi slovenski arhivi delovati neodvisno od politike.

Dejstvo je, da je bil predlog reorganizacije slovenske arhivske službe v okviru sprememb ZVDAGA nepotreben in strokovno neutemeljen, za bodoči pokrajinski razvoj in decentralizacijski proces Slovenije pa škodljiv, saj bi zmanjšal ugled občinam, kjer danes že delujejo samostojni javni arhivi ali njihovi arhivski oddelki kot pomembne kulturne ustanove. Ker ni bilo izdelanih niti podzakonskih aktov niti dokumentacije v zvezi z načrtovano reorganizacijo, vključno s simulacijami in predvidenimi ustreznimi rešitvami, ZVDAGA-1A ne bo mogoče izvajati in bo torej javna arhivska služba delovala v neskladju z veljavno zakonodajo. Zato smo predlagali, naj se zakon umakne iz procesa sprejemanja.

Negativno stališče glede načrtovane centralizacije - reorganizacije arhivske službe v RS so zavzeli mnogi arhivski strokovnjaki in tudi sindikalna združenja, Arhivsko društvo Slovenije in še nekatera druga strokovna društva.

Direktorji regionalnih arhivov so se ves čas zavzemali za takšno organizacijsko obliko, ki bo vse državne arhive *ohranila* kot samostojne, pravne, ugledne in transparentne subjekte in jih umestila tako, da bo ohranjena samostojnost strokovnega dela in strokovnega razvoja posameznega arhiva na terenu. Formalno organizacijsko bi ti arhivi lahko bili vključeni le v npr. direktorat s sedežem na ministrstvu, ki bi koordiniral nekatere strokovne in operativne naloge, za katere ni smotno vlagati človeških virov v vsaki arhivski ustanovi posebej ali pa jih izvajati preko zunanjih izvajalcev (npr. koordinacija dela strokovnih teles, reševanje problemov strokovno-pravne narave itd). Nikoli pa vsi direktorji niso dali ne ustnega ne pisnega soglasja, da pristajajo na to, da bi posamezni regionalni arhivi bili ukinjeni in reorganizirani v območne enote v okviru ARS.

Na posvetovanju v Radencih spomladi 2011 so bili predstavljeni različni modeli pravne ureditve arhivskih služb. Že v osnovnih predstavitvah strokovnih prispevkov je prišlo do diametralno nasprotnih mnenj, kar je mogoče preveriti v zborniku posvetovanja. V razpravi so bila soočena različna mnenja, planirana centralizacija pa ni dobila podpore. Bila je deležna kritik o nepoznavanju stroke, trmastem vztrajanju in nekih kapricah posameznikov iz Arhiva RS ter od drugod.

Glede na to, da ni bilo jasno, kako naj bi bila realizirana nepotrebna reorganizacija, so posamezniki opozarjali na pasti in nedorečenosti na tem področju, hkrati pa so razmišljali o ideji glede nekega skupnega organa (DIREKTORIJA), ki bi usmerjal dejavnost slovenske javne arhivske službe. Govora je bilo tudi o tem, ali je mesto Arhiva RS znotraj Ministrstva za kulturo (dalje MK) sploh smiselno in ali ne bi kazalo ustanoviti samostojen republiški arhiv po vzoru NUK ali Narodnega muzeja ter podobno.

Pripombe glede planiranih podzakonski aktov, na sistemizacijo delovnih mest, na negativne učinke reorganizacije ne samo na javno arhivsko službo, ampak tudi na okolje, v katerem posamezni regionalni arhivi delujejo, niso bile upoštevane. Za potrebe nepotrebne reorganizacije - centralizacije niso bili izdelani izračuni niti ne finančni kazalci, ki bi odgovorili na vprašanje, ali ne bo reorganizacija morda v končni fazi celo dražja od sedanjih rešitev.

Ker na mnoga vprašanja ni bilo strokovnih in resnih odgovorov, smo predlagali, da se komisija, ki je delovala na MK, dopolni s člani, ki obvladajo to problematiko, in sicer iz Mednarodnega inštituta arhivskih znanosti Univerze v Mariboru (CIMRS), Arhivskega društva Slovenije, Arhivskega društva Maribor idr. Predlagali smo, da je v taki situaciji bolje obdržati uveljavljene statuse z utečenimi poslovnimi, strokovnimi, kulturnimi, uglednimi in transparentnimi finančnimi in drugimi procesi, pri čemer nismo zavračali priprave možnih morebitnih manjših normativnih korekcij slovenske arhivske zakonodaje, ki bi lahko bistveno izboljšale in izrabile obstoječe strokovne, človeške in organizacijske potencialne v arhivski teoriji in praksi, torej arhivih v Sloveniji.

Takrat smo tudi predlagali, da bi bilo potrebno pristopiti k pripravi novega gradiva za nov arhivski zakon in k pripravi le-tega pritegniti pravne in druge strokovnjake kakor tudi predstavnike lokalnih skupnosti ipd.⁹

⁹ *Ministrica za kulturo Majda Širca je objavila naslednjo izjavo: "Iz javne razprave je bilo videti, da se precejšnjemu delu zaposlenih v regionalnih arhivih zdi bolje, da bi le-ti svoj status javnega zavoda zadržali. To stališče ni presenetljivo, saj večina ljudi ni naklonjena spremembam in taka reakcija po tem, ko več kot petdeset let ni bilo sprememb v arhivski javni službi, ne preseneča. Ni pa bilo to nasprotovanje podprto s prepričljivimi argumenti. Posamezne pripombe, podane v javni razpravi (npr. glede garancij avtonomije bodočih območnih enot), bodo upoštevane. Predvidena reorganizacija ne bo pripeljala do tega, da bi se dostop do gradiva zmanjšal. Ravno obratno. Reorganizacija bo omogočila, da se bo znotraj enotne inštitucije arhivska mreža kadrovske in organizacijsko izpopolnila, arhivska javna služba pa izboljšala tako glede pokritosti države kot tudi večje povezanosti stroke. Eden od temeljnih ciljev reorganizacije je primerljivo enaka obravnava istovrstnih ustvarjalcev arhivskega gradiva povsod v državi in vzpostavitev pogojev za varstvo arhivskega gradiva v digitalni obliki. Tako bo arhivska javna služba z enakim kadrovskim in finančnim potencialom delala več in bolje. Reorganizacija ne bo posegla v vpetost sedanjih regionalnih arhivov - bodočih enot državnega arhiva - v lokalno okolje. Predvideno je, da bodo le-ti obdržali avtonomijo tudi glede finančnega poslovanja in vpliva na kadrovske politike. Kar se konkretnih vprašanj tiče, pa naslednje: Delovna skupina za pripravo novele ZVDAGA je zaključila svoje delo, kar se tiče priprave predloga novele. Naloga njenih članov je, da sodelujejo v nadaljnjih postopkih oblikovanja stališč pri procesiranju zakona. V delovno skupino so bili imenovani predstavniki Arhiva Republike Slovenije in regionalnih arhivov. Slednji so v večini. Trditve, vsebovana v tretjem vprašanju, da naj bi se zaradi predlagane novele zakona, ki predvideva reorganizacijo arhivske javne službe (tj. združevanje državnih arhivov v enoten organ v sestavi ministrstva), zmanjšal ugled občin, je neutemeljena. Ustanoviteljica javnih zavodov - regionalnih arhivov je država in je tudi izključen financer teh javnih zavodov. Primarna in osnovna naloga regionalnih arhivov je, da skrbijo za gradivo državne in javne uprave. Šele če občine nimajo ustanovljenih*

(DE)POLITIZACIJA ARHIVSKE SLUŽBE

Ob pripravi in predlogih sprememb ZVDAGA-1A se je dejansko pokazalo, kako močno so arhivi in njihovo delovanje povezani s politiko ter s prilagajanjem situacij posameznim raziskovalcem in ocenjevalcem glede dostopnosti prevzetega arhivskega gradiva v pristojni arhiv.

Osnove neizmernih, nestrokovnih, populističnih, politično obarvanih in splošno problematičnih diskusij ležijo v 65. členu ZVDAGA (roki nedostopnosti arhivskega gradiva) in delno razpoznavni iz citacije: "(1) Javno arhivsko gradivo, ki vsebuje podatke, ki se nanašajo na državno in javno varnost, obrambo, zunanje zadeve ali obveščevalno in varnostno dejavnost države ter njene gospodarske interese ter poslovne in davčne skrivnosti in katerih razkritje nepoklicani osebi bi lahko povzročilo škodljive posledice za varnost države in drugih oseb ter njihove interese, postane dostopno za uporabo 40 let po nastanku".

Spremeni se tretji odstavek, tako da se glasi:

"(3) Arhivsko gradivo, nastalo pred konstituiranjem Skupščine Republike Slovenije 17. maja 1990, ki se nanaša na nekdanje družbenopolitične organizacije (npr. Zveza komunistov Slovenije, Socialistična zveza delovnega ljudstva, Zveza sindikatov Slovenije, Zveza socialistične mladine Slovenije, Zveza združenj borcev NOV Slovenije, Zveza rezervnih vojaških starešin Slovenije), organe notranjih zadev (npr. policija), pravosodne organe (npr. sodišča, tožilstva, zapori) in obveščevalno varnostne službe, je dostopno brez omejitev, razen arhivskega gradiva, ki vsebuje občutljive osebne podatke ali dogodke iz zasebnega življenja in se ne nanaša na takratne nosilce javnih funkcij".

Z delom člena zakona, kjer je zapisano, da je gradivo "dostopno brez omejitev, razen arhivskega gradiva, ki vsebuje občutljive osebne podatke ali dogodke iz zasebnega življenja in se ne nanaša na takratne nosilce javnih funkcij", so uporabniku onemogočili dostop do določenega gradiva. Vse skupaj je pripeljalo do tega, da so o dostopnosti arhivskega gradiva odločali občani na referendumu, kar je "unikum" glede na arhivsko teorijo in prakso v razvitem svetu.¹⁰ Osebno sem prepričan, da smo arhivisti nepravilno odreagirali in se pustili zapeljati na področje politizacije stroke, kar je slabo.¹¹

arhivov za varstvo svojega arhivskega gradiva, to funkcijo opravljajo regionalni arhivi. Zakon že zdaj daje možnost občinam, da za varstvo svojega arhivskega gradiva ustanovljajo lastne arhive. Žal še nobena občina ni ustanovila svojega arhiva".

¹⁰ Glejte PRILOGO (brez komentarja) na koncu tega prispevka!

¹¹ Z elektronske liste Arhiv-L@zal-lj.si; Arhivisti pa nič v zvezi z referendumom - dopisovanje:

" J.B. je zelo poenostavil in morda celo malo pomešal arhivska strokovna vprašanja. Seveda so nekatere rešitve tudi v nasprotju s smernicami ES, ker je tudi praksa drugačna na terenu. Izkušnje na Poljskem so drugačne. Gre pa za temeljna vprašanja; vrednotenja gradiva, sestavo navodila, vprašanje pravnega nasledstva ustvarjalca itd. Ne gre pa samo za SDV = SOVA. Odprto je vprašanje kaj sedaj po referendumu Kaže, da bodo ta del ZVDAGA/1A doživel poraz ??? ZVDAGA iz leta 2006 je in bo potrebno izvajati!"

J.B.: "Ob tem dejstvu sem tudi jaz precej razočaran. Verjetno je eden izmed razlogov tudi to, da se tovrstno gradivo varuje izključno v ARS in da je to precej nova problematika. Kljub temu sem pa vsaj malo razočaran, da se nihče ni oglasil ob eklatantnih nesmislih nasprotnikov referendumu in recimo povedal kaj o dostopnosti tovrstnega gradiva v primerljivih pravnih ureditvah na primer v Nemčiji (Bundes Archiv Gesetz), kjer se tovrstnih dokumentov sploh ne predaja in STASI zakonu, ki ga bi lahko imeli za šolski primer, kako se to gradivo (gradivo ex tajne službe totalitarnega režima) varuje in kako se omeji dostop, da se obenem ščiti pravico do zasebnosti posameznikov in tudi varnost države. V Nemčiji se namreč gradivo, ki je še aktualno vrne pristojnim organom. Obstaja možnost, da zvezni minister za notranje zadeve določeno gradivo razglasi za tajno. Iz Stasi arhiva je nemogoče dobiti gradivo, ki se nanaša na tretje osebe, saj je varovanje osebnih podatkov eden izmed glavnih ciljev zakona. Večnim 'pripravljenjem' novih zakonskih rešitev priporočam branje Stasi zakona v

Sedaj je usoden čas za slovensko arhivistiko. Dogajanja zadnje leto, zlasti pa v nekaj zadnjih mesecih, kažejo na dejstvo, da smo bili priče nestrokovnim predlogom sprememb ZVDAGA-1A, ko že tisti iz leta 2006 ni bil čisto dober. Na izrednem občnem zboru ADS (zapisnik je na spletni strani društva) smo ugotovili, da smo bili priče predlogom nestrokovnih rešitev glede dostopnosti, da smo bili priče referendumski kampanji in jasni politizaciji stroke, da smo sedaj priče nekemu stanju, kot da se ni nič zgodilo in se dejansko ni nič spremenilo!

Naša naloga je sedaj, da pripravimo predloge in rešitve glede **novega statusa Arhiva RS in regionalnih (pokrajinskih/zgodovinskih) arhivov Slovenije**.

Čas je, da pripravimo elemente **novega zakona o arhivskem gradivu in arhivih**, da pripravimo elemente **novega zakona o elektronskem dokumentarnem in arhivskem gradivu** in morda tudi poseben **zakon o strokovnem usposabljanju arhivistov v RS**.

Depolitizacijo bomo lahko dosegli tako, da bomo **Arhiv RS in arhive v RS dali v položaj, kot ga ima (npr.) komisija za preprečevanje korupcije**. Komisija za preprečevanje korupcije je samostojen in neodvisen državni organ (podobno kot Varuh človekovih pravic, Informacijski pooblaščenec ali Računsko sodišče). Čeprav del javnega sektorja, komisija ni podrejena in ne dobiva navodil ali usmeritev za delo s strani vlade (ministrstva) ali državnega zbora. Pri svojem delovanju je vezana zgolj na ustavo in zakon. Komisija ima določena izvršilna, nadzorstvena in preiskovalna pooblastila. Samostojnost komisije je dodatno zagotovljena z načinom izbire njenega vodstva, ki ga imenuje predsednik države za dobo šestih let po predhodnem mnenju posebne izbirne (STROKOVNE) komisije, v katero so vključeni predstavniki vseh treh vej oblasti in civilne družbe. Komisijo v ožjem pomenu sestavljajo trije člani - predsednik in dva namestnika - ki o vsebinskih odločitvah odločajo na sejah, v širšem pomenu pa komisija predstavlja državni organ z vodstvom, zaposlenimi v Uradu komisije, Službi za nadzor in preiskave ter Centru za integriteto in preventivo. Komisija je ustanovljena na podlagi Zakona o integriteti in preprečevanju korupcije (ZIntPK) ter Konvencije ZN proti korupciji (UNCAC), ki od držav članic priporoča ustanovitev neodvisnega organa za omejevanje korupcije.

Podobno primerjavo bi lahko naredili z ustanovami, kot so Varuh človekovih pravic, Informacijski pooblaščenec ali Računsko sodišče, ki imajo vsi depolitizirano opredeljeno aktivnost, samostojnost in neodvisnost od dnevne ali kakršne koli politike.

Miselni procesi do realizacije novega arhivskega zakona morajo potekati preko angažiranja arhivskih strokovnjakov, preko razgovorov z zaposlenimi v arhivih, preko predstavnikov zainteresirane javnosti in tistih, ki jih problematika arhivov zanima - to so predvsem uporabniki, raziskovalci ali posamezne ustanove, ki so vezane na pridobivanje podatkov iz arhivskega gradiva za izvajanje svojega poslanstva.

angleščini, v nemščini ga lahko najdete na http://www.bstu.bund.de/DE/Home/home_node.html o odgovori tujih (državnih) arhivov na spletni strani ARS <http://www.arhiv.gov.si/si/splosno/cns/novica/article/1217/5467/51a37b62af/>".

P.P.K.: "Jutri bo začetek volilnega molka. Cel mesec na listi nisem zasledil niti enega teksta v zvezi z referendumom o 'arhivskem zakonu' kot da ne gre za slovensko arhivistiko. Po referendumu bo potrebno ugotoviti odgovornost predlagateljev predvsem pa začeti pripravljati nove zakonske rešitve za slovenske arhive in arhivistiko! Na svidenje v ponedeljek 6. 6. 2011."

Sam projekt mora biti kreativno zastavljen, udeleženci v projektu pa morajo biti pripravljeni sprejeti izzive današnjega časa, poznati morajo doseganje pravne ureditve tega področja v Sloveniji in širše ter biti s temi novimi izhodišči seznanjeni in nad njimi navdušeni.

Nova arhivska zakonodaja mora precizno vzpostaviti razumevanje s strokovnim okoljem ter sorodnimi ali podobnimi ustanovami, kot sta NUK v Ljubljani, UK Maribor, posebej pa s študijskimi knjižnicami po Sloveniji kakor tudi z Narodnim muzejem in Galerijo v Ljubljani ter ostalimi muzeji oz. galerijami po Sloveniji.

Imenovanje samostojnih in samoiniciativnih članov komisije za pripravo nove arhivske zakonodaje v Sloveniji naj omogočijo vodstva arhivov, MIAZ, ADS, ADM in drugi, ki naj pri agenciji za raziskovalno dejavnost ARRS prijavijo raziskovalni projekt in za to pridobijo ustrezna finančna sredstva za delovanje komisije.

Nihče drug ne bo za nas pripravljajl Zakona o arhivskem gradivu in arhivih, nihče drug se ne bo potegoval za ugled in priznanje slovenskih arhivistov in arhivskih ustanov, zato je nujno, da dosežemo neko soglasje pri elementih novega arhivskega zakona in se odločimo za takšen status, da bo zagotovljena depolitizacija arhivov v Sloveniji.

PRILOGA (brez komentarja)!¹²

Stališče Arhiva RS glede referenduma o Zakonu o spremembah in dopolnitvah zakona o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih (ZVDAGA-1A)

Spoštovane državljanke, spoštovani državljani!

5. junija 2011 bo potekal referendum, na katerem boste odločali o tem, ali naj stopi v veljavo Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih (ZVDAGA-A). Bistvene spremembe prinašajo predvsem 6., 7. in 11. člen predlaganega zakona.

Z zakonsko novelo skuša zakonodajalec popraviti stanje, ki je nastopilo v začetku leta 2006 s sprejemom Zakona o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih (dalje ZVDAGA). Ta je ob pomislekih in nasprotovanju arhivske stroke določil, da je arhivsko gradivo represivnih, pravosodnih in nekdanjih družbeno-političnih organov, ki je nastalo pred 17. 5. 1990, prosto dostopno brez omejitev. V primeru dela gradiva nekdanje Službe državne varnosti (dalje SDV), ki se nanaša na njeno obveščevalno in protiobveščevalno dejavnost, se je to zakonsko določilo izkazalo kot škodljivo, saj lahko izvajanje ZVDAGA v tem delu, po mnenju za to pristojnih državnih služb, ogrozi nacionalne interese in varnost posameznikov v tujini, ki so delali v korist vitalnih nacionalnih interesov Slovenije, oziroma to morda delajo še sedaj. Z novelo, ki potrebuje še Vašo potrditev, bomo lahko možnost nastopa teh škodljivih posledic odpravili.

Zakaj pri vsem tem natančneje gre? Preprosto za to, da je slovenski nacionalni interes obstajal tudi pred konstituiranjem prve demokratično izvoljene Skupščine Republike Slovenije 17. 5. 1990. V primeru SDV se je to izkazalo na zelo konkreten način. Ko je DEMOS leta 1990 prevzel vodenje republiške vlade in s tem tudi vodenje SDV, le-te ni v celoti razpustil, saj je bil del delovanja takratne obveščevalno-varnostne službe potreben za pripravo in obrambo osamosvojitve Slovenije. Ukinil je le njen notranje-politični oddelek (dejavnost na ozemlju Slovenije), tj. akcije, v katerih je ta služba kršila človekove pravice svojih državljanov, jih nadzorovala in tudi šikanirala. Gradivo, ki se nanaša na delovanje tega dela nekdanje SDV, je prosto dostopno že sedaj. Izmed dejavnosti, ki so se nanašale na obveščevalne in protiobveščevalne naloge SDV, pa je nova demokratično izvoljena oblast ohranila vse tiste aktivnosti, ki so predstavljale klasično obveščevalno dejavnost, ki jo izvaja vsaka država.

Na ta način so se obveščevalne in protiobveščevalne dejavnosti SDV, ki so se začele v 60., 70. in 80. letih prejšnjega stoletja, nadaljevale tudi globoko v devetdeseta leta prejšnjega stoletja, posamezne pa tudi po letu 2000. Na to niso vplivale zamenjave na mestu predstojnika SOVA ali politična sestava vlade. Nadaljevale so se zato, ker je bilo to v interesu Republike Slovenije, saj so bile v slovenskem nacionalnem interesu že pred nastankom Slovenije kot suverene države. V akcijah SDV v tujini so sodelovali tudi ljudje, ki so s tajno službo sodelovali že pred demokratizacijo oz. osamosvojitvijo Slovenije. Hkrati s temi akcijami SDV (kasneje se je preimenovala v Varnostno informacijsko službo, še kasneje pa v Slovensko obveščevalno-varnostno agencijo – SOVA) je nastajalo tudi arhivsko gradivo, ki je predmet novele ZVDAGA, o kateri odločamo na referendumu. To arhivsko gradivo je celota, saj je nastajalo neprekinjeno in zanj demokratizacija oz. datum 17. 5. 1990 ne pomeni preloma. Če je po ZVDAGA to gradivo deloma nedostopno za obdobje po 17. 5. 1990, je smiselno, da se primerljiv režim določi tudi za tisti del arhivskega gradiva, ki je nastal pred tem datumom. Nenadzorovano razkritje dela tega gradiva bi po oceni predstojnikov SOVA, ki sta jo vodila v obdobju po 2006, tj. po sprejetju ZVDAGA, lahko pripeljalo do ogrožanja interesov Republike Slovenije oz. ogrožanja varnosti tajnih sodelavcev, ki so v tem interesu delovali ali morda še delujejo. Na to ogrožanje neposredno opozarja več dokumentov vladnih služb, posredno pa tudi Uredba o prevzemanju gradiva nekdanje SDV, ki jo je sprejela vlada v prejšnjem mandatu in s katero je predvideno, da lahko direktor SOVA določi način dostopanja do dela

¹² Original na: http://www.arhiv.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/1244/5465/.

gradiva nekdanje SDV. Na podlagi te uredbe je med SOVA in ARS leta 2008 nastal sporazum, s katerim je bila večini gradiva obveščevalne in protiobveščevalne dejavnosti nekdanje SDV določena stopnja tajnosti in nedostopnosti vse do leta 2044. S tem so bila v pravni red vključena nasprotujoča si določila. Zavedajoč se nastalega stanja, je Vlada RS v začetku tega leta predlagala novelo ZVDAGA.

Novela ZVDAGA predvideva oblikovanje delovne skupine, ki jo bo sestavljalo pet članov: predstavnik Arhiva RS (vodja komisije), predstavnik urada pooblaščenca za dostop do informacija javnega značaja, predstavnik SOVA in dva predstavnika, ki ju bo predlagala državnozborna komisija za nadzor obveščevalnih in varnostnih služb, potrdil pa parlament. Naloga delovne skupine bo, da v enem letu pregleda gradivo nekdanje SDV, ki se nanaša na obveščevalno in protiobveščevalno dejavnost in da tistemu delu gradiva, katerega razkritje bi ogrozilo nacionalni interes ali varnost posameznikov, ki so delovali v nacionalnem interesu, določi stopnjo tajnosti v skladu z arhivskimi standardi in evropsko prakso.

Sestava in način oblikovanja delovne skupine ji zagotavljata kompetentnost ter omogočata njeno strokovno delo. Dejstvo, da je predlaganje dveh članov delovne skupine zaupano komisiji za nadzor obveščevalnih in varnostnih služb Državnega zbora, v kateri ima večino opozicija, ter njuna potrditev s strani poslancev, predvideva obstoj političnega soglasja pozicije in opozicije o omenjenih članih delovne skupine.

Arhiv RS se zavezuje, da bo v primeru potrditve novele ZVDAGA za svojega predstavnika in vodjo delovne skupine izmed arhivskih strokovnjakov imenoval osebnost, ki se je s svojim dosedanjim delom izkazala z visoko stopnjo strokovnosti in osebne integritete.

Državljanke in državljani! Prepričani smo, da bo delovna skupina v imenovani sestavi lahko odgovorno in po svoji vesti opravila nalogo, ki ji jo bo zastavila novela ZVDAGA. Pluralna in strokovna sestava delovne skupine je zagotovilo, da ne bo prihajalo do manipulacij oz. prikrievanja nezakonitih in moralno spornih dogodkov, o katerih morda priča del arhivskega gradiva, ki ga bo delovna skupina pregledala. Delovna skupina bo dolžna opozoriti pravosodne organe na vse gradivo, ki bi pričalo o kriminalnih dejanjih, ki se v Republiki Sloveniji preganjajo po uradni dolžnosti. Namen dela delovne skupine bo, da je gradivo v čim večji meri javno dostopno ter da se pri tem ne povzroči krivic in škode tistim, ki si tega ne zaslužijo. To pa so Republika Slovenija in ljudje, ki so pred in po osamosvojitvi Republike Slovenije delovali v slovenskem nacionalnem interesu; njihovo delovanje so, kot je že bilo navedeno, usmerjali vodje SOVA od leta 1990 naprej.

V upanju, da boste s svojim glasom na referendumu podprli sprejetje novele ZVDAGA in tako potrdili, da je Republika Slovenija država, ki dolgoročno varuje vitalno nacionalno varnost, Vas vabimo, da se referendumu udeležite in obkrožite ZA!

Arhiv Republike Slovenije*
dr. Dragan Matić, direktor

* Izjavi se pridružujejo slovenski regionalni arhivi:

Pokrajinski arhiv Koper
mag. Nada Čibej, direktorica

Pokrajinski arhiv Maribor
Ivan Fras, direktor

Pokrajinski arhiv v Novi Gorici
mag. Drago Trpin, direktor

Zgodovinski arhiv Celje
mag. Bojan Cvelfar, direktor

Zgodovinski arhiv Ljubljana
Nataša Budna Kodrič, v. d. direktorice

Zgodovinski arhiv Ptuj
Katja Zupanič, direktorica

SUMMARY

SLOVENIA ON ITS WAY TO A NEW LAW ON ARCHIVES AND ARCHIVAL INSTITUTIONS (SOME ELEMENTS OF THE NEW ARCHIVAL LEGISLATION IN SLOVENIA)

It is our task to prepare some new standpoints which will enable us to set the archival legislation in a new manner different from the one that has been in force for the last 40 years. The basis can be found in the classical functions of professional archives' activities, which are usually stated in the introductory articles of archival laws and are based on definitions of records and archives and their management. Here, we face no problems!

Forms of competent archives will have to be organized in a way that they will still follow their basic mission and simultaneously execute a reorganization which will result in depoliticization of the archival service.

Experiences from the last two years, when we were preparing and commenting suggested changes and the new Protection of Documents and Archives and Archival Institutions Act (PDAAIA) 1A showed how necessary it is to take professional knowledge into consideration when talking about professional changes in the field of archival theory and practice. To change the PDAAIA merely because of whims and suggestions of individuals is not creative and even very damaging for the profession.

Only with acquiring new needed knowledge and studying archival science will we achieve high professionalism of archival work; and this should also be included to the diction of the new archival legislation in Slovenia.

We should therefore avoid leaning on the historical development of the Slovene archival legislation, except in cases when we strengthen our suggestions with some common standpoints.

The new archival legislation should lean on the preparation of the Protection of Archives and Archival Institutions Act, a separate law on electronic records and archives and a separate law on professional qualification of archivists, their titles and similar. The only solution for Slovenia to depoliticize archives is to give them a status of independent state institutions like the Court of Auditors, the Human Rights Ombudsman, the Commission for the Prevention of Corruption etc.

Archival professionals - archivists have to take care of their profession, of its development and its affirmation. Nobody else can do this in a suitable manner.